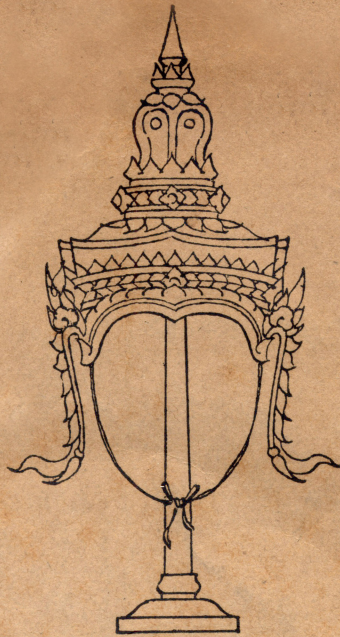

เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ของ

โขนละครคน

THE DRESSES AND ORNAMENTS

OF

THE IMPORTANT CHARACTERS

IN

SIAMESE DANCE DRAMAS AND MASKED PLAYS

กรมศิลปากร

The Department of Fine Arts

อธิบายภาพหน้าปก

จากซ้ายไปขวา

แถวบน

๑. ฎายอดแหลม หรือมงกุฎชัย
๒. เกร็ดยอดนาเตา
๓. เกร็ดยอดแหลม

แถวล่าง

๔. มงกุฎกระหนก—ไมยราพณ์
๕. ดิงโถน—หนุมาน และดิงอื่น ๆ
๖. มงกุฎยอดกาบไผ่ หรือ ฎาเดินหน—รามสูร

ILLUSTRATION ON THE FRONT COVER

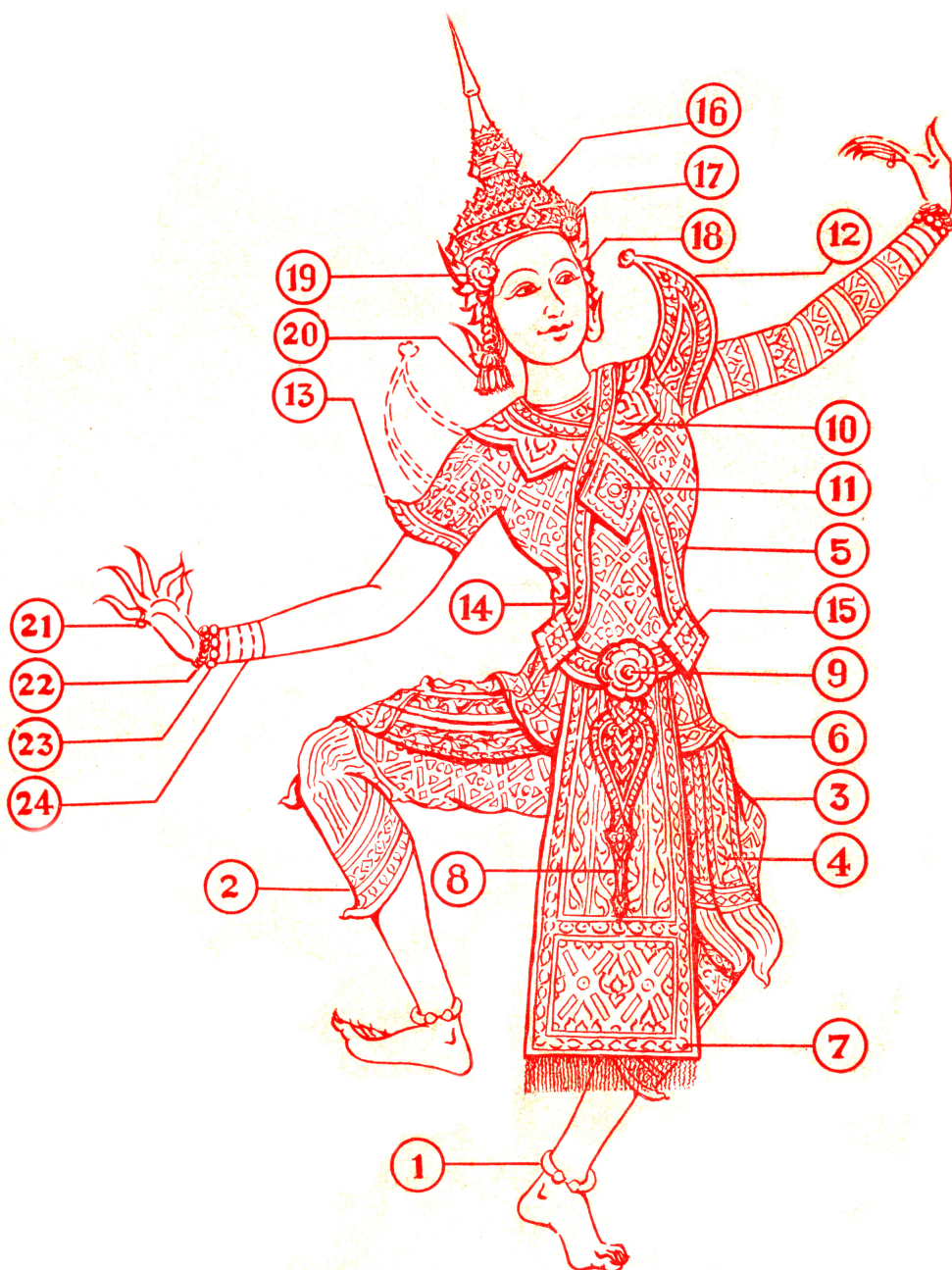
FROM LEFT TO RIGHT:-

Top row:

1. Sharp-pointed crown.
2. Head-gear of the "Soet" variety with the crown shaped liked a gourd.
3. Sharp-pointed head-gear of the "Soet" variety.

Bottom row:

4. Crown adorned with "Kanok" design—used by the actor playing the part of Majyarāp.
 5. "Ling-lōn"—the head-gear used by the actors playing the parts of Hanumān and other monkeys.
 6. Crown with the top part shape like the sheaths on the joints of the bamboo, also known as "Chadā-doen-hōn"—the head-gear of Rāmsūn.
-

เครื่องแต่งตัวพระ

ขวาของภาพ แสดงเสื้อแขนสั้น ไม่มีอินทรีบน
 ซ้ายของภาพ แสดงเสื้อแขนยาว มีอินทรีบน

Please Turn Overleaf for Explanations

บทแต่งองค์ทรงเครื่องของท้าวโนมาตัน

๑ ทรงสูคนรค์โอฬาร
ด้นับเพลาพลอยรายพรายดา
ชายแครงเครือแก้วกานชด
ผดขององค์พนมวงดวงสุวรรณ
คาบทศทัพบทรวงประดับบุษย์
พาหุรัตทองกรม้งกรกดา
ทรงมหามงกุฎจักรพรรดิ
กรรณเจียกแกวฏกฤษณาทชชวดย

หอมหวานด้วยทิพบุบผา
ภูษาช่อเชิงม้งกรพิน
ชายไหวมรกตทับทิมคน
รดองค์กุดันจำหัดกดา
ตั้งวาลชมพูนุทดำมด้าย
ข้ามรงค์เพชรพรายอดองการ
ดอกไม้วัดถันดวงมุกดาหาร
ดั่งเครื่องพรหมานในโลฟศ ฯ

บทละคอนเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑

บทแต่งองค์ทรงเครื่องของระคุหมันยา

๑ ทรงสูคนรค์วยรินกถินเกด
ทรงภูษาพนขาวเขนสุวรรณ
ผดขององค์ไหมดเทศทองอร่าม
เจียรบาดคาดเงินเงาเงา
สรองค์สอดสังเวียนวิเชียรช่วง
ทองกรจำหัดกเบนรกรอย
กรรณเจียกแกวฏพรายทงชายชวา
ห้อยยุบะคันหยงดั่งกถินพุง

ดอกลีด้นับเพลาฉายกระเด็น
กรวยเชิงด้ามขนบวรจโจง
อินทร์นคางมอ้าโกง
บันเหน่งปรุโปร่งประดับพลอย
คาบทศทัพบทรวงหวงห้อย
ข้ามรงค์เพชรพลอยร่วงรุ่ง
ทรงชฎาห้ายอดดัดดัดตั้ง
ครนรุ่งกเด็จฉจรจรัส ฯ

บทละคอนอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒

ยกมาเป็นตัวอย่างเพียง ๒ บท

เครื่องแต่งตัวพระ
แสดงชั้นของเครื่องแต่งกายตามหมายเลข

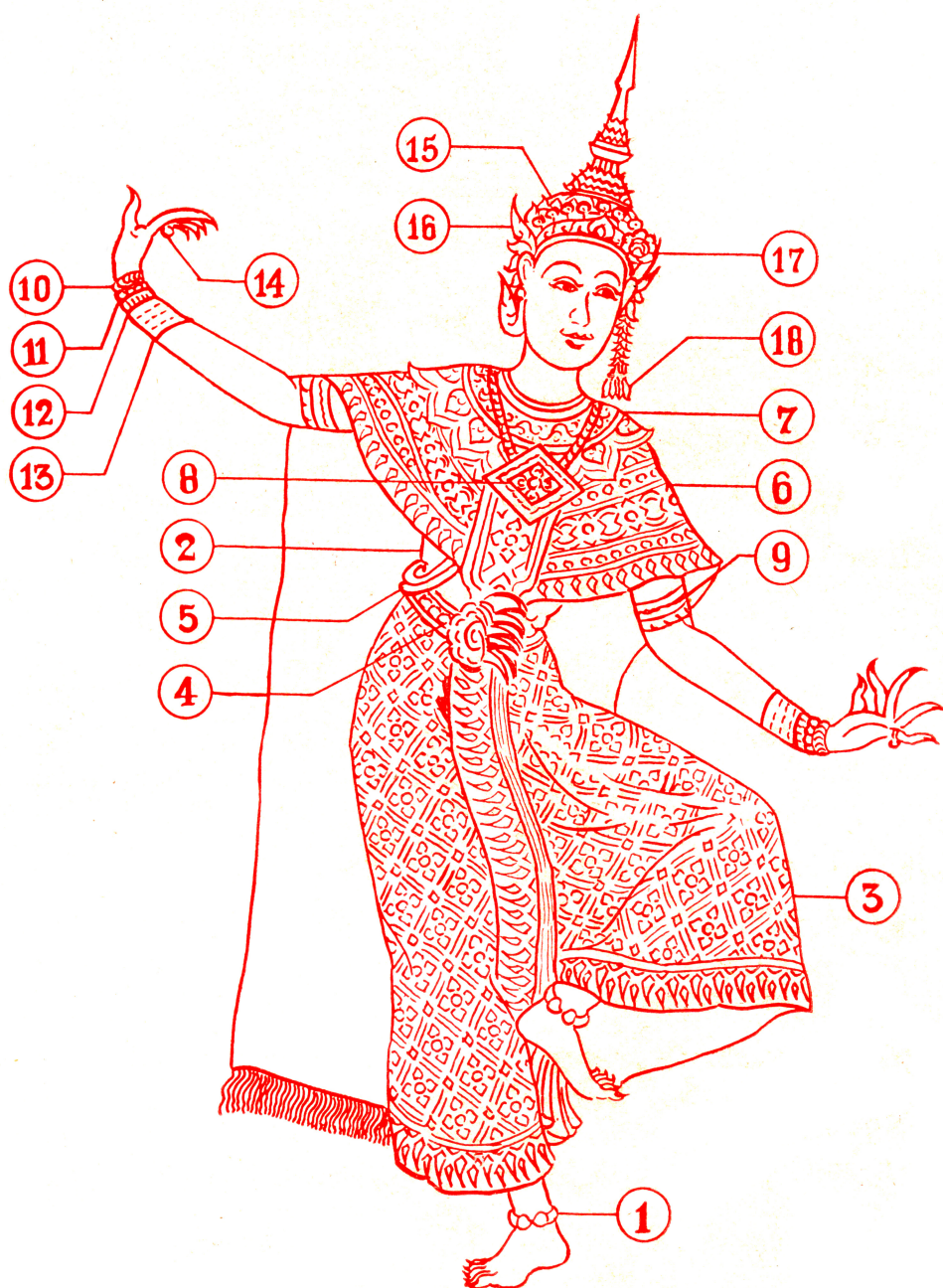
๑. ก่าไต่เท้า
๒. ด้นบเพลา
๓. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา
๔. ห้อยช้าง หรือ เจยระบาด หรือ ชายแครง
๕. เสื้อ ในวรรณคดีเรียกว่า นดององค์
๖. รัดตะเอบ หรือ รัดองค์ หรือ รัดพัสตร์
๗. ห้อยหน้า หรือ ชายไห
๘. สั้ววรรณกระถอบ
๙. เขมขัด หรือ บินเหนง
๑๐. กรองคอ หรือ นวมคอ ในวรรณคดีเรียกว่า กรองคอ
๑๑. ตาบทหน้า หรือ ตาบทบ ในวรรณคดีเรียกว่า ทบทรง
๑๒. อินทรชน
๑๓. พาหุรัด
๑๔. สังวาล
๑๕. ตาบทศี
๑๖. ชฎา
๑๗. ดอกไม้เพชร (ซ้าย)
๑๘. จอนหู ในวรรณคดีเรียกว่า กรรเจยก หรือ กรรเจยกจร
๑๙. ดอกไม้ทศ (ขวา)
๒๐. อุบะ หรือ พวงดอกไม้ (ขวา)
๒๑. ขามรงกิ
๒๒. แหวนรอบ
๒๓. ปะหลา
๒๔. ก่าไต้แสง ในวรรณคดีเรียกว่า ทองกร

หมายเหตุ:— บางครั้ง ไม่จำเป็นต้องแต่งครบทุกชิ้นตามนี้ ก็ได้

THE DRESS AND ORNAMENTS
WORN BY THE PERSON ACTING THE PART OF THE HERO
IN SIAMESE CLASSICAL DRAMA

1. KAM-LAI-THĀO.	Anklet.
2. SA-NAP-PHLĀO.	Tight-fitting drawers.
3. PHĀ-NUNG.	Nether garment.
4. HOI-KHĀNG or
CHIA-RA-BĀT.	Embroidered cloth used like a belt, but with its ends hanging down to the knees, one at the front of each leg.
5. SŪA or CHA-LAWNG-ŌNG.	Upper garment.
6. RAT-SA-EW.	Waist-band.
7. HOI-NĀ.	Cloth hanging down from the waist between the ends of No. 4.
8. SU-WAN-KRA-THOP.	Gold plate, with traceries in open work, hung from the waist so that it partly covers No. 7.
9. KHEM-KHAT.	Belt.
10. KHRONG-SAW or
NUAM-KHAW.	Ornament worn around the body on a level with the shoulders.
11. THAP-SUANG.	Pendant.
12. IN-THA-NŪ.	Epaulette. This is worn only with the upper garment which has long sleeves.
13. PHĀ-HU-RAT.	Armlet.
14. SANG-WĀN.	Golden chain worn from the shoulder to the hip opposite to it.
15. TĀB-THIT.	Plate attached to No. 14 where the latter touches the hip.
16. CHA-DĀ.	Crown.
17. DAWK-MAI-PHET.	"Diamond flower".
18. KAN-CHIAK or
CHORN-HŪ.	Ornamental piece extending down, behind the ear, from the lower part of the crown.
19. DAWK-MAI-THAT.	Flower worn above the right ear.
20. U-BA.	String of flowers hanging down, from the lower part of the crown, in front of the right ear.
21. THAM-MA-RŌNG.	Finger-ring.
22. WAEN-RAWP.	Bracelet which is a coil spring bent into a circle.
23. PA-WA-LAM.	Bracelet of beads.
24. THONG-KORN.	Ornament for the forearm which looks like a row of bangles fused together.

Note :— Sometimes some of the ornaments are not worn — *Thant*.

เครื่องแต่งตัวนาง

Please Turn Overleaf for Explanations

บทแต่งองค์ทรงเครื่อง
ของ
สามมเหสีท้าวทศรถและนางสีดา

๑ ถ้ามพระชนนกับสีดา	ทรงพระภูษาเครือแย่ง
สระองค์เนาวรัตนด้ายแทง	สระใบครองทองแดงดอยดวง
ต่างทรงสร้อยต้นตั้งวาทวรรณ	คาบทิศกุดันรุ่งร่วง
ประดับถันบานพยับทรวง	พาหุรัดโชติช่วงทองกร
สอดได้ข้ามรวงค้มงกุฎเพชร	กฤษณทศเก็จจรแก้วประภาศ์ศรี
งามดั่งถ้ามองค์อัคร	กรายกรตามกันมาชนรณ ๑

บทละครอนึ่งเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑

บทแต่งองค์ทรงเครื่องของนางมะดีหวักับบุษบา

๑ ชนบนเตียงทองในหีบงดั่ง	ดั่งอาจคองคชดัดวารีต้นาน
ทรงเครื่องหน้าดอกไม้ไผ่พาน	ดั่งคนชราหอมประทีนกลิ่นกลาย
ทรงประดับผกศรปลั่งเปล่ง	ดั่งดวงจันทร์ทวณเพ่งบุรณฉาย
ภูษายกพนดองทองพราย	เข็มขัดด้ายประจำยามงามพดอย
สระใบทองสอดชบสีทับทิม	เพริศพรมรมขลิบครุฑห้อย
ตั้งวาทวรรณคนจินดาคุณดอย	ทรงสร้อยอย่างนอกดอกถาดวน
ทองกรแก้วกุดันบรรจง	ข้ามรวงค้มพรตน์จืดถวน
ได้มั่งกุฎประดับทับทิมถวน	แล้วดวงจากปราสาทสวนเด็คจมา ๑

บทละครอนึ่งนิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒

ยกมาเป็นตัวอย่างเพียง ๒ บท

เครื่องแต่งตัวนาง

เครื่องแต่งกายตามหมายเลข

๑. ผ้าไตเท้า
๒. เสื้อในนาง
๓. ผ้านุ่งนาง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา
๔. เข็มขัด
๕. สร้อย
๖. ผ้าห่มนาง
๗. นวมนาง ในวรรณคดีเรียกว่า กรองคอ หรือ สร้อยนวม
๘. จินาง หรือ ตาบพับ ในวรรณคดีเรียกว่า พับทรวง
๙. พาหุรัด
๑๐. แหวนรอบ
๑๑. ปะหล่ำ
๑๒. กำไลตะขาม
๑๓. กำไลสวม ในวรรณคดีเรียกว่า ทองกร
๑๔. ขำมรงค์
๑๕. มงกุฎ
๑๖. จอนหู ในวรรณคดีเรียกว่า กรรเจียก หรือ กรรเจียกจร
๑๗. ดอกไม้ทัด (ซ้าย)
๑๘. อูบะ หรือ พวงดอกไม้ (ซ้าย)

หมายเหตุ :— บางครั้ง ไม่จำเป็นต้องแต่งครบทุกชิ้นตามนี้ ก็ได้

THE DRESS AND ORNAMENTS
WORN BY THE PERSON ACTING THE PART OF THE HEROINE
IN SIAMESE CLASSICAL DRAMA

1. KAM-LAI-THĀO.	Anklet.
2. SŪA-NAI-NĀNG.	Bodice.
3. PHĀ-NUNG-NĀNG.	Nether garment.
4. KHEM-KHAT.	Belt or girdle.
5. SA-ING.	Set of chains worn from the left shoulder to the hip opposite to it.
6. PHĀ-HŌM-NĀNG.	Upper garment.
7. NUAM-NĀNG.	Ornament worn around the body on a level with the shoulders.
8. CHĪ-NĀNG.	Pendant.
9. PHĀ-HU-RAT.	Armlet.
10. WAEN-RAWP.	Bracelet which is a coil spring bent into a circle.
11. PA-WA-LAM.	Bracelet of beads.
12. KAM-LAI-TA-KHĀP.	Bracelet shaped like a centipede.
13. KAM-LAI-SUAM.	Bracelet.
14. THAM-MA-RŌNG.	Finger-ring.
15. MŌNG-KUT.	Crown.
16. KAN-CHIAK or
CHORN-HŪ.	Ornamental piece extending down, behind the ear, from the lower part of the crown.
17. DAWK-MAI-THAT.	Flower worn above the left ear.
18. U-BA or
PHUANG-DAWK-MAI.	String of flowers hanging down, from the lower part of the crown, in front of the left ear.

Note :- Sometimes some of the ornaments are not worn — *Thaniit*.

รูปที่ ๓ Fig. 1
เครื่องแต่งตัวยักษ์
ทศกรรฐ์

Please Turn Overleaf for Explanations

รูปที่ ๒ Fig. 2

โจงกระเบน

Showing the Method of Wearing
the Nether Garment

รูปที่ ๓ Fig. 3

ห้อย “ผ้าดกน”

Showing the Method of Wearing
the Loin Cloth

รูปที่ ๔ Fig. 4

แต่งตัวเสร็จแล้ว ก่อนสวมหัว

Dressed Completely Except for
the Mask

รูปที่ ๕ Fig. 5

แต่งตัวสวย เมื่อจะไปเกี้ยวสาว
(ในบท “รำจูจาลงสวน”)

Dressed Beautifully for Making Love to a Girl
(as when Thosakan dances “The Chuy-chai”)

เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ของ

ทศกรรฐ์ พญาภัย ตัวสำคัญที่สุดในเรื่องโขน

๑. กำไลเท้า
๒. ด้นับเพลา
๓. ผ้าถุง ในวรรณคดี เรียกว่า ภูษา หรือ พระภูษา
๔. ห้อยขาง หรือ เจียรระบาด หรือ ขายแครง
๕. ผาบดกน หรือ ห้อยกน อยู่เบื้องหลัง โปรดดูในรูปที่ ๓
๖. เสื้อ ในวรรณคดี เรียกว่า ฉลององค์ หรือ ถ่มมตเบมเกราะ
๗. รัดตะเอบ หรือ รัดองค์ หรือ รัดพัสตร์
๘. ห้อยหน้า หรือ ขายไหว
๙. เขมขัด หรือ บินเหนง
๑๐. รัดอก หรือ รัดองค์ ในพระตำราทรงเครื่องตน เรียกว่า รัดพระอุระ
๑๑. อินทรธนู
๑๒. กรองคอ หรือ นวมคอ ในวรรณคดี เรียกว่า กรองคอ
๑๓. ทับทรวง
๑๔. สังวาล
๑๕. ตาบทิศ
๑๖. แหวนรอบ
๑๗. ประทัด
๑๘. กำไลแขง ในวรรณคดี เรียกว่า ทองกร
๑๙. พวงประคำคอ
๒๐. หัวโขน ในภาพนี้เป็นหัวทศกรรฐ์
๒๑. ขำมรงค์
๒๒. คันทวี

บรรดาพญาภัย ตัวสำคัญอื่น ๆ ในเรื่องโขน ก็คงแต่งกายคล้ายกัน ต่างกันแต่ดี
แต่ละลักษณะของหัวโขน ซึ่งนายช่างได้บัญญัติและประดิษฐ์ทำให้แปลกแตกต่างกัน โดยเฉพาะในบรรดาหัวภัย มีอยู่ราวร้อยชนิด

แต่บางครั้งและบางตัวที่มีความสำคัญน้อย ก็ไม่ต้องแต่งครบทุกอย่างตามนี้

**PICTURES SHOWING THE DRESS AND ORNAMENTS
OF
THOSAKAN
THE MOST IMPORTANT DEMON CHARACTER IN THE MASKED PLAY**

1. KAM-LAI-THẢO.	Anklet.
2. SA-NAP-PHLĀO.	Tight-fitting drawers.
3. PHĀ-NUNG.	Nether garment.
4. HOI-KHĀNG or
CHIA-RA-BĀT.	Embroidered cloth used like a belt, but with its ends
hanging down to the knees, one at the front of
each leg.
5. PHĀ-PIT-KŌN or
HOI-KŌN.	Loin cloth. (see in fig. 3)
6. SŪA or KROH.	Upper garment or armour.
7. RAT-SA-EW.	Waist-band.
8. HOI-NĀ.	Cloth hanging down from the waist between the ends of
No. 4.
9. KHEM-KHAT.	Belt.
10. RAT-OK.	Chest-band.
11. IN-THA-NŪ.	Epaulette.
12. KHRONG-SAW or
NUAM-KHAW.	Ornament worn around the body on a level with the
shoulders.
13. THAP-SUANG.	Pendant.
14. SANG-WĀN.	Golden chain worn from the shoulder to the hip opposite
to it.
15. TĀP-THIT.	Plate attached to No. 14 where the latter touches the hip.
16. WAEN-RAWP.	Bracelet which is a coil spring bent into a circle.
17. PA-WA-LAM.	Bracelet of beads.
18. THONG-KORN.	Ornament for the forearm which looks like a row of
bangles fused together.
19. PHUANG-PRA-KAM.	Necklace of beads.
20. HUA-KHON.	Mask of Thosakan.
21. THAM-MA-RONG	Finger-ring.
22. SAWN or KHAN-SAWN.	Bow.

The important demon characters in the masked-play, dress in the same way but differ from one another only by the colour and shape of the mask of which there are one hundred kinds. But on some occasion the less important characters need not like this in every particular — Thanit.

รูปที่ ๑ Fig. 1
เครื่องแต่งตัวลิง
หนุมาน

Please Turn Overleaf for Explanations

รูปที่ ๒ Fig. 2
มาติดหางเสียก่อน จะได้รู้ว่าเป็นลิง
Attaching the Tail to Show that
the Character is a Monkey

รูปที่ ๓ Fig. 3
ผูกผ้าปิดก้นเสีย จะได้ปิดหางเสียบ้าง
Covering a Part of the Tail with
the Loin Cloth

รูปที่ ๔ Fig. 4
แต่งตัวเสร็จแล้ว รูปร่างอย่างนี้เป็นหนุมาน
After Dressing Completely Hanuman
Looks Like This

รูปที่ ๕ Fig. 5
พอสวมหัวเรียบร้อยแล้ว หนุมานก็รู้ลึกหนาหัวใจ
เสียเหลือเกิน นี่ก็ทำแสดงความรัก
After Putting on the Mask, Hanuman
Assumes the Pose of Making Love

เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ของ

ขุนมาน วานรสำคัญตัวหนึ่ง ในเรื่องโขน

๑. กำไลเท้า
๒. ดันนบเพดา
๓. ผ้าถุง ในวรรณคดีเรียกว่า ภูษา
๔. ห้อยขาง หรือ เจยระบาด หรือ ชายแครง
๕. หางดึง โปรดดูในรูปที่ ๒
๖. ผ้าปิดก้น หรือ ห้อยก้น โปรดดูในรูปที่ ๓
๗. เสื้อ แต่ในทนต์มมตเป็นขนตามตัวของดึง
๘. รัตตะเอด
๙. ห้อยหน้า หรือ ชายไหว
๑๐. เขมซัด หรือ บันเหน่ง
๑๑. กรองคอ หรือ นวมคอ
๑๒. ทับทรวง
๑๓. ดั่งวาด
๑๔. ตาบทศ
๑๕. พาหุรัต ตามปรกติเขมซัดไว้กับเสื้อ ซึ่งดมมตเป็นขนตามตัวของดึง
๑๖. แหวนรอบ
๑๗. ปะวะหล้า
๑๘. กำไลแขง หรือ ทองกร
๑๙. หัวโขน ในภาพน เป็นหัวหนุมาน
๒๐. ตรี (ตรีเพชร หรือ ตรีศูล)

บรรดาอานวรตัวสำคัญอื่น ๆ ในเรื่องโขน ก็คงแต่งกายคล้ายกันนี้ ต่างกันแต่ดีและลักษณะของหัวโขน ซึ่งนายช่างได้บัญญัติและประดิษฐ์ทำขึ้นไว้ให้แปลกแตกต่างกัน โดยเฉพาะในบรรดาหัวดึง มีอยู่ราว ๔๐ ชนิด

แต่บางตัวและบางคราว ก็ไม่ต้องแต่งครบทุกอย่างตามนี้.

PICTURES SHOWING THE DRESS AND ORNAMENTS
OF
HANUMĀN
AN IMPORTANT MONKEY CHARACTER IN THE MASKED PLAY

1. KAM-LAI-THĀO.	Anklet.
2. SA-NAP-PHLĀO.	Tight-fitting drawers.
3. PHĀ-NUNG.	Nether garment.
4. HOI-KHĀNG or
CHIA-RA-BĀT.	Embroidered cloth used like a belt, but with its ends hanging down to the knees, one at the front of each leg.
5. HĀNG-LING.	Monkey's tail. (see in fig. 2)
6. PHĀ-PIT-KŌN or
HOI-KŌN.	Loin cloth. (see in fig. 3)
7. SŪA.	Upper garment representing the fur of the monkey.
8. RAT-SA-EW.	Waist-band.
9. HOI-NĀ.	Cloth hanging down from the waist between the ends of No. 4.
10. KHEM-KHAT.	Belt.
11. KHRONG-KHAW or
NUAM-KHAW.	Ornament worn around the body on a level with the shoulders.
12. THAP-SUANG.	Pendant.
13. SANG-WĀN.	Golden chain worn from the shoulder to the hip opposite to it.
14. TAP-THIT.	Plate attached to No. 13 where the latter touches the hip.
15. PHĀ-HU-RAT.	Arm-band. Usually fixed on the arm of the upper garment by stitching. The upper garment represents the fur of the monkey.
16. WAEN-RAWP.	Bracelet which is a coil spring into a circle.
17. PA-WA-LAM.	Bracelet of beads.
18. KAM-LAI-PHAENG or
THONG-KORN.	Ornament for the forearm which looks like a row of bangles fused together.
19. HUA-KHON.	Mask, in this picture that of Hanumān.
20. TRĪ.	Trident.

The important monkey characters in the masked-play, dress in the same way but differ from one another only by the colour and shape of the mask of which there are about forty kinds. But some characters need not dress like this on every occasion — Thanit.

